

הרב איסר זלמן מלצר זצ"ל

יום פטירתו י' בכסלו

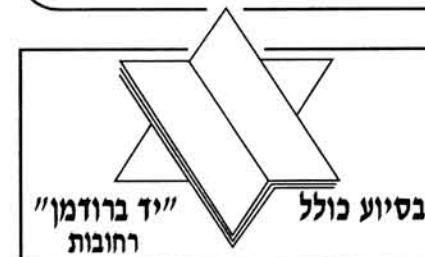
הרב איסר זלמן מלצר, נולד בעיר מיר בבלארוס, לברוך פרץ ולמירל, שהייתה ממשפחת הוטנר. בהיותו בן עשר, התחיל ללמוד אצל רב העיר מיר - הרב יום טוב ליפמן בסליאנסקי, בעל "מלבושי יום טוב", שגידלו בביתו. בהמשך, למד בישיבת מיר. בן 14, בשנת תרמ"ד, התחיל לימודיו בישיבת וולוז'ין, בראשותם של הנצי"ב ורבי חיים סולובייציק, ושהה שם שבע שנים. בזמן כניסתו לישיבה היה הצעיר ביותר. פונה "זוניה מירר", על שם עירו. היה חבר חדר של הרב זליג ראובן בנגיס, שהיה אז מבכירי התלמידים בישיבה, וקירב אותו. כבר בשנותיו הראשונות התבלט, והרב סולובייציק ביקשו לדבר עמו בלימוד, באומרו, שדיבור עמו פותח לו את אפיקי המחשבה. בהיותו תלמיד שם, היה גם פעיל בתנועה סודית של "חובבי ציון" בשם "נס ציונה", ויחד עם גיסו רבי משה מרדכי אפשטיין היה ממייסדי חדרה, בה קנה חלקת קרקע ונטע פרדסי אתרוגים. נישא לבילה הינדה, בת הגביר שרגא פייבל פרנק מאלקסוט שבקובנה. בזמן אירוסיו, עבר ללמוד בישיבת ראדין, אצל ה"חפץ חיים". הוא חלה בשחפת וחזר לבית הוריו במיר. הוא שלח מכתב למשפחת כלתו, על מצבו הרפואי ושישקלו את המשך השידוך. הכלה סירבה לוותר עליו, על אף התחזיות הפסימיות של הרופאים. ה"חפץ חיים" בירך אותה שהוא יאריך ימים, ואכן, בלחצה, השידוך המשיך ולאחר שחזר לאיתנו הם נישאו.

בעקבות נישואיו, הושפע הרב מלצר מתנועת המוסר, שחותנו וגיסו היו מקורבים אליה ואל מנהיגה - רבי ישראל מסלנט. הוא היה תלמידו של רבי נתן צבי פינקל - הסבא מסלובודקה, והתמנה לראש ישיבה בסלובודקה בשנים תרנ"ד-תרנ"ז (1897-1894) כבר בהיותו בן 24. בשנת תרנ"ז, נשלח הרב מלצר על ידי רבו - הסבא מסלובודקה, בראש חבורה של 14 תלמידים לסלוצק לייסד שם ישיבה, בברכת רבה של העיר - רבי יעקב דוד וילבסקי (הריד"ב). לאחר שעבר הריד"ב לשיקגו שבארצות הברית (ומאוחר יותר לצפת שבארץ ישראל), נתמנה הרב מלצר לרבה של סלוצק, בשנת תרס"ג (1903) ושימש בכהונה זו עשרים שנים. לאחר עליית המשטר הסובייטי בברית המועצות, סבל הרב מלצר רדיפות ונאסר מספר פעמים. בשל כך, נמלט בשנת תרפ"ג (1923) על נפשו לקלצק שבפולין, שם שימש כראש ישיבת סלוצק הגולה - "עץ חיים", יחד עם חתנו - הרב אהרן קוטלר, ותלמידו הקרוב - חתן אחותו - הרב אלעזר מנחם מן שך. בתקופת סלוצק יזם את הדפסת כתב העת הרבני "יגדיל תורה" ואף שימש כעורכו.

הצטרף ל"אגודת ישראל" מיום היווסדה. השתתף בכל שלשת הקונגרסים העולמיים שלה, ובשנותיו האחרונות אף כיהן בתור יו"ר של "מועצת גדולי התורה", עד פטירתו. החזיק בעמדה חיובית לגבי מדינת ישראל העתידית, והמריץ את אנשי האגודה לפעולות ממשיות למען ישוב ארץ ישראל, היה ממייסדי "ועד הישיבות" בוילנה, יחד עם ה"חפץ חיים" ורבי חיים עוזר גרודזנסקי. בעת המצור על ירושלים, במלחמת הקוממיות בשנת תש"ז, והוא בן 77, נפצע ברגלו. בעת שהחלים בבית חתנו ב"פתח תקוה", עבר בביתם תלמיד ישיבה ואיש ההגנה - טוביה פרשל והעיד, שאשתו - אשר ערכה את ספריו ותיעדה את שיחותיו - הייתה עסוקה ביישור ניירות עטיפה, על מנת שיוכל להמשיך ולכתוב את דברי התורה, מכיוון שנייר הכתיבה אזל מן השוק.

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
טלפון: 08-9412048
אתרנו באינטרנט: www.piruma.com/siach
הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

שיח

יציאת שבת

5:18

כניסת שבת

4:16

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

פרשת ויצא, כסלו תשע"ו שנה שלושים ושבע, גליון מס' 7

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

כוחה של תפילה מלב שבור

"יִצְחָק ה' כִּי שְׂנוּאָה לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ וְרָחַל עֵקֶרָה" (כט, לא). "האמהות נביאות היו, ויודעות שייב שבטים יוצאים מיעקב" (רש"י, שם, פסוק לד).
מפשטות הכתוב "יִצְחָק כִּי שְׂנוּאָה לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ", עולה, שכיוון שלאה הייתה שנואה, גמל לה ה' ונתן לה בנים. (פסיקתא וסורתא, בראשית כט): "לפי שנתעלבה - נתייתרה בבנים" ובמדרש תנחומא: "אמר הקב"ה: איך רפואתה של זו אלא בבנים, ובעלה נכסף לה".
והדבר תמוה: מדוע רחל צריכה להפסיד בלידת השבטים, וכי אשמה היא שלאה שנואה? מדוע יבוא הדבר על חשבונה, והלוא הרבה דרכים למקום ברוך הוא, לרפא לשבורי לב?
ועוד קשה: והלוא רחל היא זו שמסרה את הסימנים לאחותה לאה, ולולא מעשה חסד זה - לא הייתה זוכה לאה להנשא ליעקב, אם כן, אחר שגמלה רחל עם לאה חסד ומנעה ממנה בושה, מדוע סבלה מצערה של לאה?
עוד קשה: הלוא שנאתו של יעקב ללאה לא הייתה מכוח אהבתו לרחל, וכמו שאמרו חז"ל במדרש, שטעם שנאתו היה אחר? וזה לשון המדרש (תנחומא, ויצא, יא): "יִצְחָק ה' כִּי שְׂנוּאָה לָאָה" - לא שהייתה שנואה בפני בעלה, אלא מפני שהוכיחתי, כיון שעמד בבוקר והנה היא לאה, אמר לה: בת הרמאי, מדוע רימית אותי? ענתה לו: למדתי ממך, שענית לאביך (כז, יט): "אנוכי עָשׂוּ בְכוּרֶךָ... כששאל אותך (שם, פסוק כא): 'האיתה זה בני עשו?', ומתוך כך שאתה". מדברי חז"ל אלו מתבאר, שסיבת שנאתו של יעקב ללאה, לא הייתה קשורה לרחל כלל.
אם כן, יש להבין, מדוע רחל הפסידה בשל כך ולא זכתה לריבוי בנים כלאה?
עונים חז"ל ומבארים דבר זה על פי המדרש ("שכל טוב", בראשית, כט): שבעצם לאה הייתה עקרה, כפי שרחל עקרה, ולא הייתה יכולה ללדת בדרך הטבע, וכפי שנאמר אצל לאה: "ויפתח את רחמה", דהיינו, שהקב"ה היה צריך לפתוח את רחמה, משום שבדרך הטבע לא הייתה יכולה ללדת. נמצא, שגם רחל וגם לאה היו עקרות ומצפות היו לנס. ומדוע האמהות היו עקרות? משום שהקב"ה מתאוה לתפילתן (בראשית רבה, פרשת מה, ד).
לכן, בגין זה ששנואה על ידי בעלה, הקדים ה' לעשות את הנס עבורה, אך לא היה זה הטעם לזכייתה בריבוי הבנים שבטי י-ה, הייתרים על אחותה רחל, שכן עניין זה היה מחמת גזירה אחרת, כפי שנבאר.
הרמב"ן (ל, כט) כתב, שהאמהות היו נביאות וידעו שעתיד יעקב להוליד י"ב שבטים, ולא רצתה ושאפה שיהיו ליעקב רוב בנים ממנה. לכן, טרחה בעניין הדודאים, ואף כשעמדה מלדת - הביאה ליעקב את זלפה שפחותה כאשה, וכן הודתה להקב"ה על הבנים שנולדו לה, כפי שראינו בלידת יהודה, שאמרה (כט, לה): "הפעם אודה את ה'". וכן כתב רש"י על הכתוב (ל, יז): "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶל לָאָה" - "שהייתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים" מיעקב, לכן שמע ה' את תפילתה. מכאן למדנו, שריבוי בניה של לאה, בא לה מכוח תפילתה מלב נשבר ונדכא של אשה שנואה, ומחמת השתדלותה ומסירת נפשה בעניין ריבוי הבנים.
מכאן לומדים אנו, מהו כוחה של תפילה שבאה מלב שבור ובהשתדלות עצומה, כפי שהצליחה לאה אמנו לשנות את מצבה ולזכות לריבוי שבטים יתר על רחל.

שלום צבי

גליון זה נתקבלה תרומה מאת גב' שולמית חודייד טוב תחי'
לע"נ בעלה, ר' שם-טוב ב"ר רפאל צמח ז"ל, נלב"ע י"ב בכסלו תשנ"ג
ולע"נ אמה, מרת חנה בורוכוב ע"ה בת ר' יצחק מולקנדוב ז"ל, נלב"ע י"ז בכסלו תשל"ה
כמו כן נתקבלה תרומה מאת ר' יוסף י' בודנר נ"י
לע"נ הדוד, ר' יעקב מאיר ב"ר צבי ז"ל, נלב"ע י"ב בכסלו תרצ"ד
תנצב"ה

היכן חלם יעקב?

"ויפגע בַמקום" (כח, יא): מעיר, בצדק, רש"י: "לא הזכיר הכתוב באיזה מקום!! אלא: 'במקום' הנוכח במקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר בו: 'יִנְאָה את המקום מרחוק' (כב, ד)", ושם, בסיפור העקידה, נזכר גם בהמשך, שאברהם קורא למקום ההוא: "ה' יִרְאֶה", והכתוב מוסיף: "אשר יֵאמֶר היום בהר ה' יִרְאֶה" (כב, ד) ורומז לנו, שזה יהיה מקום המקדש, שם יקיימו את מצוות "ראיון" - עלייה לרגל. והנה, על פי רש"י, ה' מתגלה, נראה, שם ליעקב. יש לשים לב, שהמילה "מקום" חוזרת כמה פעמים - "מילה מְנַחָה", גם בסיפור העקידה וגם כאן, ולכן דברי רש"י מבוססים על הפשט. גם ה"אבן עזרא" מעיר, שהשימוש ב-"ה" הידיעה [המקום, (ב)המקום], היא הוספה של משה, כדי לרמוז לנו על הני"ל.

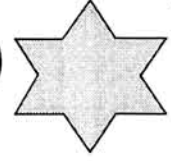
יעקב נערך לשינה בחוץ ולא נכנס לעיר, כדברי ה"חזקוני", כי הוא רצה להשכים בבוקר מוקדם וללכת, ואם היה בעיר - היה עליו להמתין לפתיחת השערים. אולי גם פחד, שמא ישגהו עֲשׂו ויחכה לו ליד השער... יעקב מתעורר משנתו, אחרי החלום המיוחד, ואומר לעצמו שהמקום עליו הוא שוכב (כח, טז) קדוש, ואילו ידע, אומר רש"י, לא היה ישן שם. ולדעת הספורנו, היה מכין עצמו לנבואה. וכשחדרה לתודעתו הכרה זו, הוא פוחד: או מקדושת המקום (שם, פסוק יז) - יראת הרוממות, או שמא לא התנהג כראוי במקום וכד'. והוא מוסיף ואומר, שזהו מקום "ניורא" (שם), כלומר, מקום מופלא, מיוחד מאוד

בעוצמת קדושתו, וודאי שמקום זה הוא: "בית אלקים" (שם), כלומר, מקום הראוי לבניית מקדש לה'. או: זה מקום, שיש בו "בית" - מקום לשכינה, שממקום זה ניתן "לשלוח" לשמים תפילות, קרבנות וכד'. במקום זה יש "שער" - פתח, לשמים, דרכו נכנסים בקשות, תפילות וכד'. דברים דומים, אמר שלמה ביום חנוכת המשכן, בתפילתו המפורסמת, ראה מלכים-א, פרק ח'. יעקב קורא למקום בו פגע: "בית-אל" (שם, פסוק יט) והתורה מוסיפה, שהשם הקדום היה: "לזו" (שם). משמע, שיעקב ישן, בעצם, באזור "בית-אל", ולא בהר המוריה, כנ"ל! אומר: ה"חזקוני" בשם חז"ל, שהר המוריה נעקר והגיע לבית-אל. או שישן בהר המוריה, אבל את האבן הציב בבית-אל. אבל לדעת פשטנים כרד"ק ו"דעת מקרא", יעקב ישן בבית-אל, ומה שנאמר בפסוק יא: "במקום", מלמדנו, שגם מקום זה מיוחד, וחשיבותו המיוחדת תהיה בהמשך, כשגם מקום זה "בית-אל" יהיה מקום מקודש, כפי שאכן היה. לכן, בתחילת הסיפור לא גילה לנו הכתוב שם זה, כדי שנתודע אליו על ידי החלום המיוחד, והנימוק הני"ל של יעקב לשם זה.

מנחם אדלשטיין

שיח בחסידות

"ויצא יעקב"

בתחילת פרשתנו מתארת התורה, כי יעקב יצא מבאר שבע לחרן. על כך מקשה רבי ישראל טאוב ממודיץ, שהרי עד שיעקב הגיע לחרן - חלפו ארבע עשרה שנה, אם כן, היה נכון יותר לומר וילך לבית עֶבְרָה? "לכאורה, לפי פירש"י לעיל שנטמן בבית עֶבְרָה י"ד שנה ואחר כך הלך לחרן, עיין שם, אם כן, איך אמר 'ויצא יעקב... וילך תְּרַנְהוּ', הלא לא הלך לחרן רק לבית עֶבְרָה? תירוץ: "אלא, זה שפירש"י וילך תְּרַנְהוּ - יצא ללכת לחרן. היינו, יציאתו היה אדעתא דהכי ללכת לחרן ובאמת הלך לבית עֶבְרָה, והיינו כמו שכתב דוד המלך ע"ה: 'יִחְבְּתֵי דְרָכֵי וְאִשְׁבֵיה רְגְלֵי אֵל צְדוּתָךְ', והב"ר ("דברי ישראל", ויצא). כיוון שבעת יציאתו, דעתו הייתה ללכת חרנה, כתבה התורה את היעד הסופי שבסופו של דבר יעקב הגיע לשם, בבחינת "מחשבה טובה - הקב"ה מצרפה למעשה". רבי צבי אלימלך שמירא מבלאז'וב מוסיף, כי התורה רמזה לנו על התעכבותו של יעקב בדרך, ללמדנו, כי על אף רצונו והשתוקקותו של יעקב לכבד את דבר הוריו ולהגיע לחרן, לא התעלם מהיכולת לתפילה שנקרתה לו בדרך: "הגם שכל עיקר מגמתו ועיקר יציאתו הייתה רק ללכת לחרן וזהו יִתְרַנְהוּ דייקא, שהיה מצמצם בדעתו תיכף כאלו הוא כבר בחוץ מרוב התלחבות והשתוקקות לעשות רצון מלך מלכי המלכים - הקב"ה, בכיבוד אב ואם והעמדת י"ב שבטי ישורון הקדושים. עם כל זה, ויפגע בַמקום" גם כן, היינו, מידי עברו - פגש בהמקום וראה שגם המקום ההוא הוצרך לתפילה, לבנות שם המקדש ולהשרות שכינתו יתייש תמן, לכן הופגע בתפילה גם כן עבור זה המקום. ומביא ראיה לזה שכן ראוי להיות, שאף על פי

שהוא הולך ונוסע לדבר מצוה ואף ברגלים למהר לגמור המצוה, אף על פי כן, מידי עברו באיזה מקום שמן הצורך להשפיע עליה איזה השפעה, צריך לפעול איזה פעולה גם עבור טובת המקום ההוא" ("צבי לצדיק", ויצא). מדבריו למדים, כי גם האדם ההולך למטרה מסוימת, צריך שימת-לב מיוחדת, שבאם יש ביכולתו להשפיע בעת הליכתו בדרך, עליו לעשות ולהשפיע גם אם יתעכב בהגעה ליעדו. רבי משולם פייש סג"ל לאווי מטאהש מבאר, כי יציאת יעקב מבאר שבע מסמלת את יציאתו של האדם מיום השביעי - השבת והשפעתה על ימות השבוע. "פירוש, כאשר בר-ישראל יוצא מן יום השבת המכונה 'באר שבע', וילך תְּרַנְהוּ, חלף והלך החרון-אף והדינים, מכח 'באר שבע', היינו, מכח השבת שעבר עליו, שהוא הבאר שממנו נובעות כל ההשפעות... וזהו העניין מה שנהגו צדיקים, להאריך בסעודה שלישית לתוך ליל מוצאי שבת קודש, כי על ידי המשכת סעודת השבת לתוך ימות החול, מקשרים את השבת אל ימות החול, וגורמים להמשיך רשותו והארה יתרה, מן השבת אל ימות החול שאחריה" ("עבודת עבודה", ויצא). השבת משפיעה על כל ימות השבוע, על כן, עלינו למשוך את קדושתה והשפעתה לשאר ימות השבוע. כפי שמתאר רבי מנחם מענדיל הגר מקוסוב, שהשבת ממתקת הדינים, זאת כיוון שהיא מזכה בריחות גן עדן ודוחה את חרון האף - הדינים: "על דרך ששמעתי מפה קדוש ישראל, מוהר"ר זכריה מענדיל משענידשוב, בזה הלשון: פעם אחת הייתי אצל אדמו"ר הקדוש, רבן של כל בני הגולה, מו"ה אלימלך [מליזענסק] בעת בואו מטבילת המקווה של ערב שבת קודש והניח עצמו על מטותו, ואמר בזה הלשון: מאן יכול למסבל ריחין דבוסמין דגן עדן [מי שיוכה, יכול להריח בושם של גן עדן]... פירוש, שתחרון-אף חלף והלך לו, כי שבת היא בחינת ריח וריח היא המתקת הדינים" ("אהבת שלום", ויצא).

הרב אבי שיש

פינת ההלכה

כוס של ברכה וכוס של קידוש (ב)

והנה, אף שכתבנו שישנם מקרים שמעיקר הדין - אין צריך לשטוף ולהדיח את הכוס, מכל מקום כתבו "ערוך השולחן" (קפג, סעיף א) ו"כף החיים" (סימן קפג, ס"ק ד), שהזוהר הקדוש והתיקונים נתנו טעמים בסוד ההדחה מבפנים ומבחוץ ויש להקפיד על כך דווקא במים ואפילו אם נקי ומצוחצח. מלא - אומרת הגמרא בברכות (נא, א): "כל המברך על כוס מלא - נותנין לו נחלה בלי מְצָרִים, שנאמר (דברים לג, כג): 'וּמְלֵא בְרַכַת ה', ים ודרום יִרְבֶּה'". הרמ"א (קפג, ב) כתב: "וכוס של ברכה - ימלאנו, שיהא מלא על כל גדותיו". הוסיף ה"משנה ברורה" (שם, ס"ק ט), שיהא מלא על כל גדותיו, אף שרגיל לשפוך קצת על ידי זה לארץ. אמנם כתב, שיש שחולקין על כך ואין ממלאין אותו כד כדי שלא ישפך, וגם באופן זה שם מלא עליו. עוד כתב (רעא, ס"ק מב וס"ק נב), שאם הכוס גדול ואינו מלא, צריך לשפוך את היין לכוס קטן מזה, כדי שהכוס יהיה מלא, וכמובן בתנאי שיש שיעור רביעיית בין שבתוכו. ה"משנה ברורה" (שם) כתב, שכוס מלא - אינו מעכב, אם אין לו, בתנאי שיש בו רביעיית יין.

הרב אריה ויזל

"כי מן-הבאר הוא יִשְׁקוּ הַעֲדָרִים"

שלוש פעמים מוצאים אנו בתורה סיפורים הקשורים מחד לשידוכים ומאידך לבארות. כך הוא במעשה אליעזר ורבקה שקראנו בפרשת "חיי שרה", כך הוא בפרשתנו לגבי יעקב, רחל ולאה, וכך נקרא בפרשת שמות לגבי משה וצפורה. בכל המקרים המנויים, יש סיפור מפורט על המתרחש סביב לבאר. כיוון שברור לנו ש"תורה היא וללמוד אני צריך" (ברכות סב, א), יש ודאי משמעות לסיפורים אלה, בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים" (ירושלמי, תענית). מדרש רבה, בהתייחסו לסיפור הבאר המובא בפרשתנו (פרק כט), אומר (בראשית רבה - ויצא ע, סימן ח): "והנה 'באר בשדה' - זו ציון, והנה 'שלשה עֶדְרֵי צֶאֱן' - אלו שלשה רגלים, 'כי מן הבאר ההיא יִשְׁקוּ' - שמשם היו שואבים רוח הקודש, 'והאבן גדולה' - זו שמחת בית השואבה. א"ר הושעיא: למה היו קוראים אותו בית השואבה? שמשם היו שואבים רוח הקודש". הרמב"ן המצטט מדרש זה, מוסיף: "וכל הענין המסופר כאן, להודיעו שיצליח בדרך הזה ויצא ממנו זרע וזכה לרמוז הזה, כי 'הבאר' - ירמוז לבית המקדש, וישלשה עֶדְרֵי צֶאֱן - עולי שלשה רגלים, 'כי מן הבאר ההוא יִשְׁקוּ העדרים' - שמשם היו שואבין רוח הקדש, או שירמוזו

"חנוך לנער"

כי מציון תצא תורה' (ישעיה ב, ג) שנמשלה למים (בבא קמא יז, א) 'ודבר ה' מירושלם'. ונאספו שמה כל העדרים - באים יִמְלֵבָא חֲמַת עד נחל מצרים' (מלכים-א ח, סה). וְגָלְלוּ את האבן... וְהִשְׁקוּ, שמשם היו שואבין רוח הקודש. 'והשיבו את האבן' - מונח לרגל הבא". לכאורה, מה קשר ניתן למצוא, בין באר הנמצאת בחוץ, לבין דביר קדשנו ותפארתנו, הנישא מגבעות? נראה שניתן להבין את הדברים באימרתו של רבי נחמן מברסלב: "בכל מקום שאני הולך, אני הולך לארץ ישראל". מקור חיותנו, המקום ממנו אנו שואבים את נשמת האומה, הוא בית המקדש. המצווה לבוא ולהראות, איננה עוד מצווה בתורה, היא אבן יסוד. כינוס כל העם, כשהדגש הוא על האמור בספר דברים (לא, יא): "בְּבֹאֹ כְלֵי־יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ אֲתֻנְפָנִי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר יִבְחַר, יִתְקַרָּא אֶתְהַתְּוָהּ הַזֹּאת נֶגֶד כְּלֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֲזַנְתֵּיהֶם". הַבְּיָחַד, "כל ישראל", המתכנסים כאיש אחד בלב אחד, יוצר את האוירה של שאיבת הקדושה מהמקום אשר יבחר ה', והלואי ונוכה במהרה בימינו, אמן.

נפתלי יערי